

Jolanta Woźniak

V Międzynarodowa Konferencja Muzykologiczna "Musica Baltica. Muzykowanie w miastach nadbaltyckich - formy, miejsca, repertuar, wykonawcy i instrumenty"

Aspekty Muzyki 4, 179-185

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JOLANTA WOŹNIAK

V Międzynarodowa Konferencja Muzykologiczna
„Musica Baltica. Muzykowanie w miastach nadbałtyckich
— formy, miejsca, repertuar, wykonawcy i instrumenty”

W dniach 15–17 maja 2014 roku odbyła się w Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku V Międzynarodowa Konferencja Muzykologiczna „Musica Baltica. Muzykowanie w miastach nadbałtyckich — formy, miejsca, repertuar, wykonawcy i instrumenty”. Jej organizatorem był Instytut Teorii Muzyki Wydziału Dyrygentury, Kompozycji i Teorii Muzyki gdańskiej Akademii Muzycznej. Poprzednie konferencje z cyklu „Musica Baltica” miały miejsce w latach 1993–2008. Ich treścią była problematyka szeroko rozumianej kultury muzycznej krajów regionu bałtyckiego. Tematyka konferencji z 2014 roku, dotycząca muzykowania w miastach nadbałtyckich, nawiązywała do problematyki podjętej w 2008 roku w ramach IV Międzynarodowej Konferencji Muzykologicznej „Musica Baltica. Kultura muzyczna miast nadbałtyckich w czasach nowożytnych”. Tak jak w 2008 roku, na Konferencji w 2014 roku podjęto kolejną próbę odpowiedzi na pytanie, czy można formułować tezę o jedności kultury muzycznej miast nadbałtyckich uwzględniając różnorodność kultur lokalnych.

Oficjalnego rozpoczęcia V Międzynarodowej Konferencji Muzykologicznej dokonał Rektor Akademii Muzycznej w Gdańsku prof. Maciej Sobczak, a następnie, w imieniu organizatorów Konferencji, Dziekan Wydziału Dyrygentury, Kompozycji i Teorii Muzyki — dr hab. Renata Skupin oraz Dyrektor Instytutu Teorii Muzyki — dr Danuta Popinigis. W Konferencji brało udział 29 uczestników z różnych ośrodków naukowych: z Polski (13), z Niemiec (9), ze Szwecji (4), z Belgii (2) i z Danii (1). Referat inauguracyjny wygłosił Helmut Loos (Universität Leipzig). Poruszył on zagadnienie regionalnych kultur mu-

zycznych, podkreślając ich znaczenie w socjologiczno-kulturowej ewolucji i interpretacji muzyki europejskiej.

Tematyka czterech następnych referatów dotyczyła historii muzyki wieżowej i carillonowej praktyki wykonawczej. Umieszczenie wystąpień odnoszących się do problematyki carillonowej w pierwszej części Konferencji było zamierzonym zabiegiem organizatorów. Jego celem było zwrócenie uwagi na unikatową w europejskiej kulturze muzycznej tradycję „śpiewających dzwonów” typową dla obszarów północnej Europy, do której należy Gdańsk i jego carillony.

— Maria Schildt (Uppsala Universitet) przedstawiła północno-europejską praktykę muzyki wieżowej i jej XVII-wieczny repertuar na podstawie źródeł z kolekcji Dübena.

— Wystąpienie Carla Van Eyndhova (Katholieke Universiteit Leuven) było próbą ukazania relacji pomiędzy repertuarem na mechaniczne carillony a praktyką gry koncertowej na przykładzie gdańskiego rękopisu *Choral-Lieder zu dem Glocken-Spiel* Ephraima Eggerta z 1784 roku.

— Danuta Popinigis (Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku) zwróciła uwagę na gdańską tradycję wieżowych koncertów adwentowych anonsowanych w dwudziestowiecznej lokalnej prasie.

— Frank Deleu (The Flemish Carillon Guild) podjął temat ewolucji repertuaru przeznaczonego na carillony automatyczne w Niderlandach, Belgii i w Gdańsku na przestrzeni XVI–XX wieku.

Tematyka muzykowania w krajach nadbałtyckich w XVI i XVII wieku cieszyła się dużym zainteresowaniem uczestników Konferencji. W 15 referatach poświęconych tym stuleciom podejmowano problem repertuaru, form i miejsc muzykowania w różnych ośrodkach regionu Morza Bałtyckiego.

— Agnieszka Leszczyńska (Uniwersytet Warszawski) na podstawie muzycznych kolekcji ze zbiorów Polskiej Akademii Nauk Biblioteki Gdańskiej oraz dawnej Biblioteki Mariackiej z Elbląga dokonała analizy porównawczej repertuaru wykonywanego w ostatnich dekadach XVI wieku w Gdańsku i Elblągu.

— Tomasz Jeż (Uniwersytet Warszawski) podkreślił znaczenie muzycznych tabulatur z Kroże i Rygi jako źródeł prezentacji nowego stylu przełomu XVI i XVII wieku w utworach komponowanych przez jezuitów, m.in. Jana Branta, Szymona Berenta, Melchiora Fabriciusa.

— Beate Bugenhagen (Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald) przedstawiła tabulaturę organową z Visby z 1611 roku, jej autora Berenta Petri oraz

drogę tego manuskryptu z Hamburga przez Stralsund do Visby. Podkreśliła znaczenie tabulatury jako cennego źródła poznania północno-niemieckiej praktyki organowej przełomu XVI i XVII wieku.

— Matthias Schneider (Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald) na podstawie analizy repertuaru tabulatury organowej z Visby, zawierającego cykle magnifikatów, opracowania hymnów i sekwencji, jak również części *ordinarium* mszy, omówił problematykę funkcji muzyki organowej w liturgii.

— Aleksandra Patalas (Uniwersytet Jagielloński) skoncentrowała się na twórczości Asprillo Pacellego, którego utwory znajdują się w XVII-wiecznych rękopisach Ms 4006 i Ms 4012 z kościoła św. Bartłomieja w Gdańsku, obecnie przechowywanych w Polskiej Akademii Nauk Bibliotece Gdańskiej.

— Izabela Bogdan (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) zaprezentowała 10-głosowy dwuchórowy utwór z 1636 roku Jacobusa Lotichiusa dedykowany konsulom i senatorom Gdańska. Referat stanowił głos w dyskusji dotyczącej muzyki polichóralnej tworzonej w regionie bałtyckim w drugiej połowie XVI i pierwszej połowie XVII wieku.

— Justyna Szombara (Uniwersytet Jagielloński) przedstawiła analizę porównawczą utworów muzycznych wykorzystujących ten sam tekst *Es erhub sich ein Streit*, będący inspiracją umuzyczenia obrazu batalii i tryumfu w utworach Heinricha Schütza, Matthiasa Weckmanna i Christopha Wernera.

— Danuta Szlagowska (Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku) na podstawie twórczości Thomasa Strutiusa, organisty kościoła Mariackiego i gimnazjalnego kościoła św. Trójcy w Gdańsku, podjęła próbę charakterystyki muzyki okolicznościowej w latach pięćdziesiątych w XVII-wiecznym Gdańsku.

— Bjarke Moe (Københavns Universitet) dla potwierdzenia tezy o wpływie stylu i techniki muzyki włoskiej na muzykę północnej Europy przedstawił badania rękopisu organisty Matthiasa Weckmanna, który w latach 1643–1647 w trakcie pobytu na dworze książęcym w Nykøbing w Danii kopiował wiele utworów religijnej muzyki włoskiej.

— Piotr Kociumbas (Uniwersytet Warszawski) zwrócił uwagę na źródła hymnologiczne, z których uzyskujemy cenne informacje, poszerzające naszą wiedzę na temat muzykowania w Gdańsku w połowie XVII stulecia.

— Magdalena Walter-Mazur (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) zaprezentowała pochodzące z lat 1620–1630 dwa antyfonarze i dwa gradualy z klasztoru benedyktynek w Toruniu, o bogatej roślinnej iluminacji przypominającej ludowe wzory kaszubskie okolic Żarnowca i Żukowa.

— Lars Berglund (Uppsala Universitet) podkreślił rolę, jaką pełnił w połowie XVII stulecia gdański kompozytor Kasper Förster Junior w przenikaniu muzyki włoskiej na tereny regionu nadbałtyckiego oraz w ożywianiu europejskich scen muzycznych Polski, Niemiec i Danii.

— Jan Olof Rudén (Sztokholm) zaprezentował pamiętnik hrabiego Per Brahe, przedstawiciela arystokracji XVII-wiecznej Szwecji, jako źródło poznania 50-letniego rozwoju hrabiowskiej kapeli muzycznej w Visingsö.

— Anna-Juliane Peetz-Ullman (Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald) zwróciła uwagę na fakt, że z XVII-wiecznych ksiąg portowych, znajdujących się w sztokholmskim miejskim archiwum, można uzyskać informacje dotyczące importu instrumentów muzycznych, rozprzestrzeniania muzykaliów czy migracji muzyków.

— Katarzyna Gugnowska (Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina) podkreśliła znaczenie pamiętnika gdańskiego kompozytora Valentina Medera dla poznania jego działalności na przełomie XVII i XVIII wieku w Rydze i Revalu. Zwróciła uwagę na kontakty kompozytora z muzykami ważnych centrów bałtyckich jak Kopenhaga i Królewiec.

Obszar zainteresowań 9 referentów, podejmujących tematykę muzykowania w miastach nadbałtyckich w okresie od XVIII do początku XX wieku, dotyczył problemów instrumentologicznych. Autorzy koncentrowali się na zagadnieniach związanych z ważnymi ośrodkami budownictwa instrumentów muzycznych oraz na przedstawianiu sylwetek wybitnych budowniczych. Podjęto również próbę interpretacji zapisów źródłowych, dotyczących obsady instrumentalnej w kantatach wykonywanych w Gdańsku w XVIII wieku.

— Irena Bieńkowska (Uniwersytet Warszawski) zwróciła uwagę na fakt, że instrumenty muzyczne produkowane w Gdańsku i Królewcu w XVIII wieku były odnotowywane w inwentarzach zespołów muzycznych należących do polskich dworów szlacheckich. Przedstawiła działalność XVIII-wiecznego królewieckiego organomistrza Adama Gottloba Caspariniego i jego współpracę z dworem Hieronima Floriana Radziwiła.

— Christian Ahrens (Bochum) w wystąpieniu przygotowanym wspólnie z Klausem Langrockem (Dortmund) omówił problemy wiążące się z wykonaniami kantat Johanna Theodora Roemhildta, obecnie przechowywanych w zbiorach Polskiej Akademii Nauk Bibliotece Gdańskiej. Autor potwierdził możliwość alternatywnych interpretacji źródłowych zapisów obsady instrumentalnej we współczesnej praktyce wykonawczej.

— Andrzej Mikołaj Szadejko (Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku) na podstawie doświadczeń zdobytych w trakcie przygotowań do nagrań dokumentacyjnych XVIII-wiecznych kantat ze zbiorów Polskiej Akademii Nauk Biblioteki Gdańskiej, zwrócił uwagę na obsadę grupy *continuo*. Przedstawił problemy interpretacyjne oraz hipotetyczną praktykę wykonawczą gdańskich kantat.

— Brigit Heise (Museum für Musikinstrumente der Universität Leipzig) przekazała informacje o stanie zachowania XIX-wiecznych instrumentów proveniencji południowo-wschodnich rejonów Bałtyku, przechowywanych w zbiorach lipskiego GRASSI Muzeum. Skoncentrowała się głównie na fortepianach ze Szczecina i skrzypcach z Gdańska.

— Benjamin Vogel (Lund) zwrócił uwagę na ważny ośrodek produkcji instrumentów w XIX wieku, jakim był Królewiec. W tym centrum przemysłu muzycznego odnotowano wielu budowniczych instrumentów klawiszowych, głównie fortepianmistrzów i stroiciele fortepianów.

— Maciej Babnis (Akademia Pomorska w Słupsku) przedstawił gdańską firmę organmistrzowską C. F. Schuricht i Syn, która około 1850 roku zbudowała małe organy w miejscowości Kokoszkowy koło Starogardu Gdańskiego. Instrument ten używany jest do dnia dzisiejszego.

Prezentowano także zagadnienia szeroko rozumianego życia muzycznego (przede wszystkim koncertowego) w takich ośrodkach, jak Greifswald oraz XIX-wieczne nadbałtyckie kurorty. Podjęto próbę charakterystyki repertuaru wykonawczego, zwracając uwagę na okoliczność sięgania nie tylko po utwory należące do uznanego europejskiego repertuaru wybitnych kompozytorów, ale także na fakt prezentacji podczas koncertów dzieł lokalnych twórców miast nadbałtyckich.

— Ekkehard Ochs (Greifswald) scharakteryzował życie koncertowe w pierwszej połowie XIX wieku w Greifswaldzie na podstawie źródeł tamtejszej biblioteki uniwersyteckiej, takich jak lokalna XIX-wieczna gazeta codzienna i pomorski tygodnik „Sundine”.

— Andreas Waczkat (Universität Göttingen) poruszył problem muzykowania w nadbałtyckich kurortach w drugiej połowie XIX wieku. Podkreślił rolę kurortów nie tylko jako miejsc istotnych z medycznego i rekreacyjnego punktu widzenia, ale również zwrócił uwagę na ich znaczenie jako ważnych ośrodków muzykowania.

— Martin Loeser (Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald) przedstawił mieszczańską kulturę muzyczną na podstawie pamiętników greifswaldzkie-

go małżeństwa Theodora i Elsy Posner, które stanowią cenne źródło do poznania historii miejskiego życia muzycznego początku XX wieku.

Obrady V Międzynarodowej Konferencji Muzykologicznej „Musica Baltica” zakończyło wystąpienie Danuty Szlagowskiej, która przekazała informacje o przygotowanym wspólnie z Danutą Popinigis nowym projekcie badawczym „Thesaurus Musicae Gedanensis: edycje źródłowo-krytyczne kompozycji reprezentatywnych dla siedemnastowiecznego Gdańska — utworów dedykowanych gdańskiej Radzie Miejskiej, kompozycji weselnych oraz dzieł Daniela Jacobiego i Johanna Balthazara Erbena”. Jest on realizowany na Wydziale Dyrygentury, Kompozycji i Teorii Muzyki Akademii Muzycznej w Gdańsku, a finansowany będzie w latach 2015–2019 ze środków Funduszu Nauki i Technologii Polskiej w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki.

Konferencji „Musica Baltica” w 2014 roku towarzyszyły koncerty, których organizatorami, obok gdańskiej Akademii Muzycznej, były: Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku oraz Muzeum Historyczne Miasta Gdańska. W dniu 15 maja 2014 roku w kościele św. Trójcy w Gdańsku odbył się pierwszy z nich — wykonawcami byli: Andrzej Mikołaj Szadejko (organy) i Paweł Hulisz (trąbka). Koncert poprzedziła prelekcja Andrzeja Mikołaja Szadejki, który przedstawił nie tylko historię zabytkowych, XVII-wiecznych organów Martena Frie-se, które znajdowały się w tamtejszym kościele, ale i projekt ich odbudowy. Kolejny koncert miał miejsce w kościele św. Jana w Gdańsku 16 maja 2014 roku. Był muzycznym spektaklem, według projektu Mai Miro Wiśniewskiej, zatytułowanym „Schopenhauer była kobietą. Muzyczny suplement do gdańskich wspomnień Johann Schopenhauer”. Udział w spektaklu wzięli: muzycy zespołu Silva Rerum Arte, tancerze Baletu Dworskiego „Cracovia Danza” oraz aktorki trójmiejskich teatrów: Dorota Lulka i Katarzyna Z. Michalska. Muzycznym akcentem, zamykającym w dniu 17 maja 2014 roku V Międzynarodową Konferencję „Musica Baltica”, był koncert z gdańskich wież: kościoła św. Katarzyny, kościoła św. Jana, a także z wieży ratusza Głównego Miasta. Wykonawcami „Wędrownego koncertu trębaczy wieżowych”, zaprojektowanego przez Pawła Hulisza, był zespół trąbek barokowych „Tubcinatores Gedanenses” i carillonistka Monika Kaźmierczak. Koncert z gdańskich wież stanowił atrakcyjną klamrę zamykającą obrady Konferencji. Był muzycznym dopełnieniem referatów dotyczących problematyki muzyki wieżowej i carillonowej, ogłoszonych w pierwszym dniu obrad. Należy mieć nadzieję, że w organizowanych w przyszłości konferencjach naukowych Akademii Muzycznej w Gdańsku tematyka muzyki carillonowej będzie nadal żywotna. Oczekiwania te uzasadnia nie tylko kilkuwie-

kowa tradycja „śpiewających dzwonów” w mieście nad Motławą. Argumentem jest również fakt, że współczesny Gdańsk jest jedynym miastem w Polsce, które posiada koncertowe carillony, a gdańska Akademia Muzyczna — jedyną polską uczelnią, w której istnieje możliwość nauki gry na carillonie.